

tem III.10.1.1.

Upracownik w. w. w. w.

prace turystyczne

do syntezy

Werner Zbigniew

Przyjazdowa turystyka zagraniczna - uwarunkowania przestrzenne

I wykorzystanie walorów turystycznych.^{x)}

A-1046

BIBLIOTEKA IT
- Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

1. Problematyka przyjazdowej turystyki zagranicznej ujęta w aspekcie przestrzennym nie stanowiła w CPBP 08.06. odrębnego zadania badawczego. Wykonane zostały jednak prace, które w różnym zakresie tę problematykę uwzględniają. Najszerzej ujmują ją - wykorzystując dotychczasowe opracowania powstałe w Instytucie Turystyki i poza nim - ekspertyza "Uwarunkowania przestrzenne turystyki przyjazdowej do Polski" autorstwa A. Jagusiewicza. Specjalistyczną formę turystyki przedstawia praca "Turystyka pielgrzymkowa w Polsce" /A. Jackowska, CPBP 08.06.I-1.3/, która wyróżnia miejscowości pielgrzymkowe o znaczeniu międzynarodowym, ale zawiera niepełne dane o przyjazdach turystów zagranicznych. Z kolei praca "Zasoby walorów wypoczynkowych środowiska przyrodniczego oraz ograniczenia w ich wykorzystaniu" /Z. Werner CPBP 08.06.III-2.1 prezentuje przestrzenne wykorzystanie przestrzeni wypoczynkowej przez gości zagranicznych w aspekcie wielkości ruchu i długości pobytów.

Pozycje te stanowiły źródło do opracowania syntezy przestrzennych warunków przyjazdowej turystyki zagranicznej.

2. Wielkości przyjazdów gości zagranicznych do Polski wykazują w latach osiemdziesiątych tendencję wzrastającą /tabela 1/. Ale jednocześnie lata te nie są korzystnym okresem do porównania wielkości ruchu turystycznego. Na początku dekady wystąpił ostry kryzys

x) Mapa wykon. w 1 egz. (Polska - sk. 1:750.000)
Kartografia do Syntezy III gr. tem. - r. 1990 (tem. III.10.)

CPBP 08.06-III-10.1.1

społeczno - polityczny w wyniku czego wprowadzono stan wojenny. Sytuacja ta spowodowała gwałtowny spadek wielkości przyjazdów zagranicznych i ich statystyka w latach osiemdziesiątych, jest raczej świadectwem odbudowy pozycji turystycznej Polski, bowiem ruch przyjazdowy w 1988r. nie osiągnął poziomu z 1980r. Ale wzrastająca liczba odwiedzających cudzoziemców świadczy o utrzymującym się nadal zainteresowaniu walorami turystycznymi kraju. Ostatnie realizowane i planowane inwestycje hotelowe i penetracja przez zagraniczne biura turystyczne są dowodem, iż należy spodziewać się większego napływu gości zagranicznych.

Tabela 1.

Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski.

Data	Ogółem	Kraje socjalistyczne w tys. osób	Kraje pozostałe
1	2	3	4
1980	7079,9	6205,3	874,6
1981	2171,6	1593,6	578,0
1982	1403,9	1015,7	388,2
1983	2402,1	1759,5	642,6
1984	2997,0	2235,2	761,3
1985	3436,2	2650,0	786,2
1986	3851,2	3105,3	745,9
1987	4776,4	3834,3	942,1
1988	6195,6	5092,0	1103,6

Źródło: Turystyka i wypoczynek, GUS.

W 1988r. przybyło do Polski 6,2 mln osób. Dane GUS kwalifikują tę wielkość jako przyjazdy turystyczne. Należy jednak pamiętać, iż

P-10 MG kopia
oryginał w Archiwum Dokumentaryjnym JF

ruch ten posiada zróżnicowaną strukturę. Część osób przekraczających polskie przejścia graniczne traktuje nasz kraj tranzytowo przed dalszą podróżą, inni przyjeżdżają w celach zawodowych lub wyłącznie handlowych. Nie można też jednoznacznie stwierdzić, że odwiedziny u krewnych lub znajomych coraz liczniejszej polskiej emigracji są w swoim charakterze turystyczne. Przyjmując zatem wielkości określające zagraniczną turystykę przyjazdową, należy mieć na uwadze wymienione zastrzeżenia.

W całości przyjazdów w 1988 r. największy udział, bo 82,1% posiadali turyści z krajów, które statystyka określa jako "socjalistyczne". Zdecydowanie przeważa ruch z państw sąsiadujących z Polską. Z ZSRR przybyło 1739,4 tys. osób, z Czechosłowacji 1417,4 tys., z NRD 1081,4 tys. osób. Z państw posiadających walutę wymienną, wielkość przyjazdów jest wyraźnie mniejsza. Wśród turystów z tych państw, pierwszą pozycję zajmują goście z Republiki Federalnej Niemiec, których liczba 415,7 tys. osób kilkakrotnie przewyższa odwiedziny z pozostałych krajów, bowiem kolejne wielkości przyjazdów to tylko 69,0 tys. turystów ze Szwecji i 57,9 tys. ze Stanów Zjednoczonych Ameryki.

W porównaniu z wielkością przyjazdów liczba turystów korzystających z noclegów, wynosi tylko 1262,7 tys. osób. Zdecydowana ~~ich~~ większość ^{porci} zatrzymuje się w obiektach turystycznych, a z obiektów czasowo-wypoczynkowych korzysta zaledwie 13,2% cudzoziemców. Już te proporcje sugerują generalny wniosek, że większość turystów przyjeżdża do Polski w celach krajoznawczych. Świadczy o tym też

średnia liczba noclegów, która wykazuje, że pobyt w Polsce jest dość krótki /3,8 noclegów w 1988r./. Potwierdza to również liczba noclegów przypadająca na 1 osobę w poszczególnych rodzajach obiektów turystycznych /tabela 2/, a więc tej części bazy, która głównie obsługuje gości zagranicznych. Długość pobytu w nich wskazuje na wycieczkowy charakter przyjazdów przeważającej części gości zagranicznych.

Tabela 1

Wykorzystanie obiektów turystycznych przez
turystów zagranicznych /I-IX.1987r./

Lp.	Rodzaj obiektu	Liczba osób korzystających z noclegów	Udzielone noclegi	Liczba noclegów przypadających na 1 osobę
		w tys.		
1	2	3	4	5
1	Hotele	822,8	2203,9	2,7
2	Motele	28,1	51,2	1,8
3	Pensjonaty	17,6	92,4	5,2
4	Domy wycieczkowe	78,1	276,1	3,5
5	Schroniska	1,1	3,1	2,8
6	Pokoje gościnne uspołecznione	10,4	29,9	2,9
7	Pokoje gościnne prywatne	7,5	74,6	9,9
8	Zespoły ogólnodostępne domków turystycznych	8,4	37,7	4,5
9	Kempingi	63,1	150,6	2,4
10	Pola biwakowe	8,4	23,9	2,8
11	Schroniska młodzieżowe	12,1	34,4	2,8
12	Inne obiekty wykorzystywane dla turystyki	37,6	157,3	4,2

Źródło: Turystyka i wypoczynek w 1987r., GUS.

Liczba noclegów - obliczenia własne.

3. Wszystkie dotychczasowe analizy walorów turystycznych Polski, potwierdzają dość wyraźnie, że zasoby tych walorów i ich ranga, mogą stanowić podstawę do rozwoju turystyki zagranicznej. Walory środowiska przyrodniczego stwarzają możliwości poznania, wypoczynku oraz uprawiania różnych form turystyki specjalistycznych² w odmiennych krajobrazowo krainach geograficznych. Również przejawy materialnej historii i kultury charakteryzują się dużą różnorodnością. Wiąże się to z wpływami kulturowymi Wschodu i Zachodu, które pozostawiły trwałe świadectwo w postaci bogactwa dóbr ruchomych i zabytków budownictwa. Także współczesna kultura może znajdować się w sferze zainteresowań turystów zagranicznych.

Wśród walorów kulturowych można wyróżnić grupy obiektów szczególnie atrakcyjnych dla gości zagranicznych. Charakteryzują się one dużymi wartościami historycznymi i architektonicznymi, okazałością, dobrym stanem zachowania, wyposażeniem wnetrz i ciekawym umiejscowieniem w krajobrazie. Do obiektów o takich cechach zaliczyć² można zabytki architektury rezydencjalnej /zamki/, zespoły pałacowo-ogrodowe, zabytki sakralne, w tym kościoły drewniane. Każda z tych grup walorów zawiera kilkadziesiąt obiektów mogących stanowić cel wycieczek zagranicznych.

Celem tym mogą być również placówki muzealne obejmujące muzea narodowe wraz z oddziałami, muzea-zamki, muzea-palace oraz muzea o zbiorach specjalistycznych. Wśród nich dużym zainteresowaniem cieszą się skanseny.

Znaczenie międzynarodowe posiadają miejsca pamięci związane z walkami i martyrologią narodu polskiego i innych narodów europejskich. Szczególną rolę pełnią upamiętnienia wydarzeń związanych z II wojną światową, a wśród nich pomniki i muzea na terenie dawnych obozów zagłady.

Ciekawe dla turystów zagranicznych są miejscowości z żywą jeszcze tradycją sztuki ludowej i folkloru.

Nie mniej interesujące mogą być przejawy współczesnego życia narodu - imprezy kulturalne, handlowo-targowe, kongresowe o randze międzynarodowej. W ostatnich latach organizowano ok. 30 imprez kulturalnych i ok. 20 imprez handlowo-wystawienniczych, oraz jeszcze więcej kongresów.

W turystyce przyjazdowej do Polski duży udział mają odwiedziny o charakterze etnicznym. Dotyczy to polonii zagranicznej, oraz turystów niemieckich i żydowskich. Jest to zjawisko dość trwałe w czasie oraz o dużych rozmiarach, bowiem ok. 30% przyjazdów to odwiedziny o motywach etnicznych. Odwiedziny te są wyraźnie zróżnicowane przestrzennie. Przybysze polonijni ze starszej emigracji kierują się na tereny wschodniej i południowej Polski. Turysty niemieccy odwiedzają Polskę północną i zachodnią. Przyjazdy Żydów, w tym również pochodzenia polskiego związane są z poznaniem miejsc ich martyrologii oraz miejsc świadczących o ich kulturze, w środkowej i wschodniej części kraju.

Wiele obiektów sakralnych pełni funkcję miejsc kulturowych. Pielgrzymi cudzoziemscy odwiedzają kilkanaście sanktuariów, ale wyjątkową rangą i oddziaływaniem międzynarodowym charakteryzują się obecnie sanktuaria w Częstochowie i Niepokalanowie.

Koncentracja powyższych walorów lub ranga pojedynczych obiektów decyduje o atrakcyjności krajoznawczej miejscowości dla turystyki zagranicznej. Z tego też względu można wyróżnić 10 wielkich centrów

krajoznawczych, jako najbardziej interesujących poznawczo dla cudzoziemców. Należą do nich: Gdańsk, Kraków, Lublin, Poznań, Toruń, Wrocław, Warszawa, Łódź, Katowice /GOP/, Szczecin.

Ponadto z pozostałych miejscowości dysponujących walorami o znaczeniu międzynarodowym wyróżnia się 91 ośrodków jako szczególnie atrakcyjnych dla turystów zagranicznych /mapa/. Występują one w większości województw, brak ich można zauważyć tylko w chełmskim, konińskim, łódzkim, ostrołęckim, pilskim, sieradzkim, suwalskim i włocławskim. Pozostałe jednostki mają od jednego do kilku takich miejscowości, a największe tego rodzaju zasoby posiada województwo opolskie i elżbięskie /po 6/ i elbląskie /5/.

Oprócz miejscowości, których znaczenie międzynarodowe wynika z posiadanych przez nie walorów krajoznawczych, w Polsce występuje szereg innych miejscowości, które są również atrakcyjne dla cudzoziemców ze względu na inny rodzaj walorów. Szczególnie atrakcyjne mogą być polskie uzdrowiska o rzadkich właściwościach leczniczych: Wieliczka, Kowary, Busko Zdrój, Ciechocinek, Cieplice Zdrój, Krynica i Połczyn Zdrój. Coraz większym zainteresowaniem gości zagranicznych cieszy się jeździectwo. Dobre warunki do jego rozwoju posiadają: Biały Bór, Czerniejewo, Drzonkowo, Janów Podlaski, Kadyń, Książ, Kwidzyn, Łąck, Łobez, Moszna, Racot.

Szczególne bogactwo akwenów oraz cennych krajobrazów rzek powoduje, że Polska może być atrakcyjna dla turystów zagranicznych ze względu na duże możliwości uprawiania różnych form i rodzajów rekreacji nawodnej - od kajakowania do żeglowania zalewowego. Do szlaków kajakowych mających klasę międzynarodową zalicza się: Dunajec, Poprad, San, Brdę, Czarną Hańczę, Drawę, Krutynię, Pasłękę, Radunię i Wdę.

Walory przyrodnicze Polski spełniają funkcję poznawczą i rekreacyjną. Walory o charakterze poznawczym występują w postaci pojedynczych obiektów lub obszarów. Większość najcenniejszych z nich objęta jest ochroną prawną, jako pomniki i rezerваты przyrody oraz parki narodowe lub krajobrazowe. Niektóre włączone zostały do światowej sieci rezerwatów biosfery. Są to: Babiogórski PN, Białowieski PN, Słowiński PN i Jezioro Łuknajno. Jednocześnie Białowieski PN jest jedynym polskim obiektem przyrodniczym zapisanym na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego. Projektuje się zwiększenie liczby rezerwatów biosfery w dalsze fragmenty krajobrazu: Bagna Biebrzańskie, Bieszczadzki PN, Mazurski PK, Poleski PK, Wigierski PN. Znaczenie światowe tych obiektów określa również ich międzynarodową pozycję jako walorów turystycznych. Poza nimi pozycję taką reprezentują jeszcze niektóre z pozostałych parków narodowych i krajobrazowych oraz szereg obszarów o krajobrazie przyrodniczym znajdujących się przede wszystkim na Wybrzeżu Bałtyku, w strefie pojeziernej i górskiej.

W tychże strefach występują również najatrakcyjniejsze dla turystów zagranicznych obszary wypoczynkowe. Zaliczyć do nich można większość zasobów walorów środowiska przyrodniczego, które w krajowej ocenie uzyskały rangę obszarów o bardzo dużej przydatności dla wypoczynku. Zajmują one powierzchnię 26,8 tys. km², stanowiąc 21,7% ogółu terenów z walorami wypoczynkowymi. Poza wypoczynkiem w różnych formach, obszary te, oraz część pozostałych stwarzają możliwości uprawiania w szerokim zakresie turystyki specjalistycznej: myślistwa, wędkowania, rekreacji nawodnej, narciarstwa.

Nagromadzenie wysokiej rangi walorów środowiska przyrodniczego o cechach poznawczych, wypoczynkowych i specjalistycznych oraz walorów kulturowych pozwalają na wyróżnienie 27 obszarów szczególnie atrakcyjnych dla turystów zagranicznych /mapa/.

Do obszarów o takiej randze zaliczono:

- 1 - szczeciński, obejmujący Zalew Szczeciński i Kamieński, Wyspy Uznam i Walin, część Wybrzeża Trzebiatowskiego i Puszcę Wkrzańską,
- 2 - koszaliński, obejmujący część Wybrzeża Słowińskiego z jeziorami Jamno, Bukowe i Kopan,
- 3 - słupski, obejmujący część Wybrzeża Słowińskiego z jeziorami Lebsko i Gardno,
- 4 - helski, obejmujący Mierzeję Helską,
- 5 - elbląski, obejmujący Mierzeję Wiślaną, Zalew Wiślany i Wzniesienie Elbląskie,
- 6 - lubuski, obejmujący Poj. Łagowskie i Bruzdę Zbąszyńską oraz część Puszczy Rzepińskiej,
- 7 - sierakowski, obejmujący Poj. Międzychodzko-Sierakowskie i Puszcę Notecką,
- 8 - drawski, obejmujący Poj. Dobiegniewskie, Drawskie, Ińskie, Szczecineckie i Wałeckie oraz Równinę Drawską i Puszcę Drawską,
- 9 - charzykowski, obejmujący jeziora Równiny Charzykowskiej oraz części Poj. Bytowskiego i Krajeńskiego,
- 10 - kaszubski, obejmujący Poj. Kaszubskie wraz z Szwajcarią Kaszubską,
- 11 - tucholski, obejmujący Jez. Koronowskie, rzekę Brdę i Łdę oraz Bory Tucholskie,
- 12 - iławski, obejmujący Poj. Brodnickie i Iławskie z Kanałem Elbląskim,
- 13 - olsztyński, obejmujący największe akweny Poj. Olsztyńskiego z Lasami Prudzkimi i Napiwodzkimi,

- 14 - mazurski, obejmujący Wielkie Jeziora Mazurskie, część Poj. Mrągowskiego oraz Puszcze Borecką i Piską,
- 15 - augustowski, obejmujący Jez. Wigry i jeziora augustowskie oraz Puszcze Augustowską,
- 16 - biebrzański, obejmujący dolinę dolnej i środkowej Biebrzy,
- 17 - białowiecki, obejmujący Puszcze Białowiecką,
- 18 - gnieźnieński, obejmujący Poj. Gnieźnieńskie z Jez. Gopło oraz liczne miejscowości historyczne i Szlak Piastowski,
- 19 - kazimierski, obejmujący okolice Kazimierza Dolnego i Nałęczowa,
- 20 - zamojski, obejmujący Równocze Wschodnie i Środkowe oraz Puszcze Solską,
- 21 - jurajski, obejmujący Wyżynę Krakowsko-Częstochowską ze Szlakiem Orlich Gniazd,
- 22 - jeleniogórski, obejmujący Karkonosze i Góry Izerskie oraz Kotlinę Jeleniogórską,
- 23 - kłodzki, obejmujący Kotlinę Kłodzką i Masyw Śnieżnik oraz Góry: Bialskie, Bystrzyckie, Stołowe i Złote,
- 24 - żywiecki, obejmujący Beskid Żywiecki z Paśm^{em} Babiogórskim,
- 25 - zakopiański, obejmujący Tatry i część Podhala,
- 26 - sądecki, obejmujący Beskid Sądecki, Gorce i Pieniny,
- 27 - bieszczadzki, obejmujący Bieszczady Wysokie i Jez. Solińskie.

W strefie nadmorskiej występuje 5 obszarów, w pojeziernej 11, w górskiej 6, a w nizinnej 5. Zauważyć można, że wśród obszarów o dużym znaczeniu dla turystyki zagranicznej wyróżniają się Pojezierza, stanowiąc jednostki przestrzenne również o dużych zasobach powierzchniowych.

W niektórych jednostkach np. jeleniogórskiej i elbląskiej, stopień zagrożenia ekologicznego może ograniczać lub nawet eliminować ich wykorzystanie wypoczynkowe.

4. Ważnym czynnikiem wpływającym na przyjazdy cudzoziemców jest baza noclegowa. W Polsce liczy ona 856,9 tys. miejsc /1987r./. Znajdują się one w obiektach o różnym standardzie i różnej dostępności dla turystów zagranicznych. Większość zasobów /58,5% / skupia się w ośrodkach czasowo-wypoczynkowych, których gestorami są zakłady pracy, związki zawodowe i inne instytucje. Baza ta charakteryzuje się ograniczoną dostępnością dla gości zagranicznych, bowiem nastawiona jest na obsługę turysty krajowego. W związku z tym większość cudzoziemców, bo 86,8% korzysta z noclegów w obiektach turystycznych. Największą popularnością wśród odwiedzających nasz kraj cieszą się hotele, w których zatrzymuje się 85,2% gości zagranicznych korzystających z polskich obiektów noclegowych. W 1987r., wśród 457 hoteli przeważały obiekty o średniej i niskiej kategorii - hoteli z trzema gwiazdkami było 109, a z 1 i 2 gwiazdkami 302. Hotele wysokostandardowe w liczbie 46, skupiają 17,6 tys. miejsc, co stanowi 34,4% całości miejsc w tych obiektach. Najwięcej hoteli /20 i więcej/ posiadają województwa: katowickie, warszawskie, krakowskie, gdańskie, poznańskie, jeleniogórskie, toruńskie. Obiekty wysokostandardowe występowały w 19 województwach, w większości zlokalizowane są w miastach wojewódzkich, a poza nimi znajdowały się w 5 ^{miejscach} miastach - Karpaczu, Kołobrzegu, Mrągowie, Sopocie i Sosnowcu. Dwa województwa: białkopodlaskie i przemyskie nie mają żadnych hoteli. Hotele, jako najchętniej wykorzystywane obiekty przez turystów zagranicznych, nie stanowią jednak poważnej pozycji w zasobach noclegowych, bowiem skupiają niecałe 6% miejsc noclegowych.

Do innych obiektów, w których zatrzymują się cudzoziemcy, w

liczbach jeszcze znaczących, ale znacznie mniejszych niż korzystający z hoteli, zalicza się domy wycieczkowe i kempingi. Nocuje w nich odpowiednio 6,2% i 5,0% gości. W zasobach bazy turystycznej miejsca w domach wycieczkowych stanowią 8,7%, a na kempingach 14,2%. Najodpowiedniejsze dla turystyki zagranicznej kempingi I kat. zlokalizowane są przede wszystkim nad morzem i w dużych miastach. Natomiast strefa pojezierna jest słabo wyposażona w te obiekty.

Z ogółu bazy noclegowej, ze względu na standard, tylko jej część może być polecana gościom zagranicznym. Rekomendowana baza hotelarska /hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe i schroniska/ i kempingowa obejmuje 51,3 tys. miejsc, co stanowi 6,9% ogółu zasobów. Większość jej, bo 58%, koncentruje się w aglomeracjach miejskich i dużych miastach wojewódzkich.

W obsłudze ruchu przyjazdowego największe znaczenie posiada baza hotelarsko - kempingowa zlokalizowana w 13 województwach; w których udzielono najwięcej noclegów. Są to w kolejności: warszawskie, krakowskie, gdańskie, katowickie, poznańskie, szczecińskie, jeleniogórskie, łódzkie, olsztyńskie, nowosądecki, bielskie i lubelskie. W województwach tych koncentrowało się 85% całego ruchu przyjazdowego. Średni stopień wykorzystania omawianej bazy wynosił 7%. Wyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w 7 województwach: warszawskim, krakowskim, gdańskim, wrocławskim, łódzkim, katowickim i poznańskim. Są one względnie zasobne w bazę hotelarsko - kempingową o dość dobrym standardzie.

Jednym z warunków rozwoju turystyki przyjazdowej jest dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna. Polska, jako kraj leżący w środku Europy, przez który przebiegają szlaki komunikacyjne północ-południe i wschód-zachód, nie wykorzystuje w pełni tego atutu. Regularne połączenia lotnicze obsługuje tylko jeden port w Warszawie nie mający ponadto możliwości obsługi zwiększonej liczby lotów

międzynarodowych i dopiero budowa nowego lotniska poprawi tę sytuację.

Polska powiązana jest wprawdzie z systemem europejskim międzynarodowych dróg samochodowych, ale nie dysponuje rozwiniętą siecią autostrad umożliwiającą szybkie przejazdy tranzytowe lub dojazdy do regionów turystycznych. Rozmieszczenie przejść granicznych dostępnych dla turystów ze wszystkich krajów charakteryzuje się wyraźną dysproporcją. Na granicy zachodniej 4 przejścia drogowe zlokalizowane są w Kołbaskowie, Świecku, Olszynie i Zgorzelcu; 5 kolejowych w: Szczecinie, Gumieńcach, Kunowicach, Gubinie, Zasielach, Zgorzelcu. Na granicy południowej 8 drogowych w: Jakuszytach, Kudowie, Chałupkach, Cieszynie, Chyżnem, Lysej Polanie, Piwnicznej, Barwinku; 3 kolejowe w: Międzylesiu, Zebrzydowicach, Muszynie. Na granicy wschodniej: 3 drogowych w: Ogrodnikach, Terespolu, Medyce; 3 kolejowe w: Kuźnicy Białostockiej, Terespolu, Medyce. Ponadto działają 3 przejścia morskie w: Świnoujściu, Gdyni i Gdańsku. Drogowe przejścia graniczne charakteryzują się ograniczoną przepustowością wynikającą z małej ilości stanowisk i zbyt drobnozowej kontroli^{co obciąża stanowiska}, co bardzo wydłuża odprawę celną. Szczególnie krytyczna sytuacja występuje na przejściach, na granicy ze Związkiem Radzieckim. Ponadto podział przejść na ogólnodostępne i dostępne dla turystów tylko z krajów socjalistycznych powoduje liczne pomyłki i niezadowolenia turystów zachodnich.

5. Miarą wykorzystania walorów turystycznych Polski jest wielkość ruchu i jego zróżnicowanie przestrzenne. Wartości te można jedynie określić na podstawie liczby gości zagranicznych zarejestrowanych w obiektach noclegowych. Nie jest to jednak obraz pełny, ponieważ część miejscowości krajoznawczych o wysokiej randze walorów, a przez to o dużej frekwencji, wcale nie musi być wyposażona w obiekty

noclegowe, bowiem charakter tych walorów nie wymaga dłuższego pobytu. W innych z kolei miejscowościach, wielkość ruchu może być limitowana zasobami noclegowymi, lub nie wszyscy odwiedzający turyści korzystają z noclegów. Tak więc ruch rejestrowany daje przybliżony pogląd na wielkość przyjazdów krajoznawczych.

Do miejscowości o największej liczbie turystów zagranicznych /1986r./ zaliczyć można wszystkie wielkie centra krajoznawcze. W większości z nich roczna liczba turystów zagranicznych mieści się w przedziale 10-100 tys. osób. Więcej gości odwiedza tylko Warszawę i Kraków.

Grupę miejscowości o ponad 10 tys. ruchu uzupełniają jeszcze: Częstochowa, Olsztyn, Zakopane i Zielona Góra. Znacznie mniej turystów korzystających z noclegów, bo 3000-5000 odnotowano w grupie 6 miejscowości: Białymstoku, Cieszynie, Jeleniej Górze, Opolu, Płocku i Tarnowie.

Przyjazdy do Polski w celach wypoczynkowych są o wiele mniejsze, o czym świadczy podana wcześniej liczba osób korzystających z noclegów w obiektach czasowo-wypoczynkowych, stanowiąca tylko 13,2% ogółu korzystających z noclegów w całej bazie /1987r./. Niewielka jest również grupa turystów wykorzystująca na pobyty wypoczynkowe bazę turystyczną.

Turyści zagraniczni odwiedzają tylko część obszarów wypoczynkowych. Na 1515 miast i gmin, które mają takie obszary, tylko w 590 jednostkach /39,3%/ zarejestrowano gości zagranicznych /1986r./. W większości z nich, bo w 82,1% frekwencja była mała - do 500 osób rocznie. Duży ruch - ponad 5000 osób odnotowano natomiast w niecałych 2% miast i gmin z walorami wypoczynkowymi.

Wielkość frekwencji wykazuje też duże zróżnicowanie przestrzenne w układzie stref krajobrazowych. Wyróżnia się tylko strefa nadmorska, gdzie prawie na całej długości wybrzeża notuje się w większo-

ści 1001 - 2000 osób, a więc średnią wielkość ruchu, ale pojedyncze obszary przyjmują większą liczbę turystów.

Znacznie mniej cudzoziemców odwiedza strefę pojezierną, a szczególnie mało Pojezierze Pomorskie. W tej części strefy w liczbie nie przekraczającej 1000 osób, wypoczywają oni na większości obszarów, w tym również o wysokiej randze walorów takich, jak Pojezierze Kaszubskie, rejon jeziora Charzykowskiego, Pojezierze Lwowskie. Takiej zwartości przestrzennej nie tworzą tereny, na których przebywa więcej turystów /do 2000/ i są to rejon jeziora Bielskiego /Biały Bór/, Raduń /Wałcz/, Mysłiborskiego, Lubniewickiego, Sławskiego i Powidzkiego. Nieco lepsza jest intensywność wykorzystania Pojezierza Mazurskiego, choć i tutaj dominują obszary, które odwiedza bardzo mało cudzoziemców. ~~nie prawie wszystkie tereny o bardzo dużej przydatności wypoczynkowej przyjmują większy ruch.~~ Do 1000 turystów zagranicznych przyjeżdża na Pojezierze Iławskie w rejon Węgorzewa, Mikołajek, Łuku, Augustowa. Na pojezierzu Mazurskim, jak też w całej strefie^{pojeziernej}, wyraźnie wyróżnia się rejon Giżycka, z kilkumiesięczną wartością ruchu i Pojezierze Krągowskie, gdzie przebywało ponad 9000 osób. W tym ostatnim obszarze, na ożywienie turystyki zagranicznej wpłynęła budowa hotelu "Mrzgowia"^{on}. Natomiast w niewielkim stopniu wykorzystany jest rejon jeziora Nidzkiego i Pojezierze Olsztynskie, mimo posiadania wysokiej rangi walorów wypoczynkowych.

W strefie górskiej obserwuje się małe zainteresowanie Dnieprami, a najwięcej cudzoziemców przyjeżdża w Karkonosze, Beskid Śląski, Tatry i wschodnią część Beskidu Sądeckiego. W rejonach tych ruch koncentruje się wyraźnie w jednej miejscowości, o dobrym wyposażeniu w obiekty noclegowe i posiadającej cechy kurortu. W Beskidzie Śląskim występowanie w bezpośrednim sąsiedztwie takich miejsco-

wości /Ustron, Wisła, Szczyrk/ powoduje tworzenie się większego obszaru.

Poza obszarem Beskidu największy ruch /ponad 5000 osób/ występuje na terenach wypoczynkowych pojedynczych miast /m/ i gmin /g/. Oprócz m.Ustronia, m.Wisły, oraz m.i g.Szczyrk, najwięcej turystów zagranicznych przyjmują: w strefie nadmorskiej - m.Świnoujście, g.Dziwnów, m.i g.Kołobrzeg, m.Gdynia, m.Sopot, m.Gdańsk; w strefie pojeziernej - m.i g.Mrągowo, m.i g.Zielona Góra; w strefie górskiej - m.Szklarska Poręba, m.Karpacz.

Wobec braku badań pozwalających wyróżnić cel przyjazdów do Polski, wypoczynkowy charakter tych przyjazdów można określić długością pobytów. Przyjmując pobyt powyżej 10 noclegów jako wypoczynek długookresowy, można stwierdzić, że z ogółu miast i gmin, w których występują obszary wypoczynkowe, pobyty o takim charakterze notuje się w 166 t.j. 27,9% jednostek administracyjnych. Pobyty długookresowe nawiązują w dużej mierze do stopnia atrakcyjności poszczególnych stref krajobrazowych, ale turyści zagraniczni wypoczywają też na obszarach o mniejszej randze walorów.

Na wybrzeżu Bałtyku, na wszystkich obszarach wykorzystywanych przez turystykę wypoczynkową, przebywają goście zagraniczni. W większości miast i gmin są to długie pobyty. Natomiast w renomowanych miejscowościach: Świnoujście, Kołobrzegu, Lebie, Sopocie wypoczynek jest krótszy, do 10 dni.

Strefę pojezierną charakteryzuje występowanie wielu obszarów wypoczynku długookresowego, w tym też o znacznych koncentracjach. W dużym stopniu wykorzystane są pojezierza: Suwalsko - Augustowskie, Iławskie, Drawskie, Lubuskie i Leszczyńskie, a szczególnie znaczny zasięg pobytów długookresowych występuje na pojezierzach: Ełckim, Olsztyńskim i Kaszubskim. Warto też wymienić pojedyncze rejony takich pobytów, jak jezioro Nidzkie, Rajgrodzkie, Koronowskie i jeziora

Borów Tucholskich. Natomiast w obszarach Krainy Wielkich Jezior Mazurskich i Pojezierza Wałeckiego dominuje wypoczynek krótszy /5,1 - 10,0 noclegów/, ~~area~~ zajmuje on też liczną część Pojezierza Iławskiego. Właśnie po uwzględnieniu pobyków krótszych zwiększa się przestrzeń wypoczynku cudzoziemców i obejmuje ona wówczas większość terenów, na których występują jeziora. Jednak, jak wynika z wcześniejszej przedstawionej analizy, przewagę w tej strefie stanowią obszary, na których przebywa niewielka liczba turystów. Ale spotyka się też przypadki, gdy duży ruch nie jest wcale ukierunkowany na długie pobyty. Oto, np. w gminie Mrągowo, liczba turystów osiągnęła największą, poza Zieloną Górą, wartość na pojezierzach, natomiast pobyty są krótkie, w przedziale 2,1 - 5,0 noclegów. Duży udział w obsłudze ruchu zagranicznego posiada na tym obszarze hotel "Mrągowia". Wydaje się zatem, że szczególnie wysokostandardowe hotele nie sprzyjają długim pobykom wypoczynkowym. Wyjaśnia to również przyczyny krótszego wypoczynku w niektórych wcześniej wymienionych miejscowościach nadmorskich, posiadających hotele o takim standardzie. Ale duża podaż prywatnej bazy noclegowej, w tych miejscowościach zapobiega takiemu ograniczaniu pobyków, jak na Pojezierzu Mrągowskim.

Podobna sytuacja występuje również w miejscowościach strefy górskiej - Zakopanem, Karpaczu /hotele Orbisu/. Ale biorąc pod uwagę pobyty powyżej 5,1 noclegów można prawie całą tę strefę zakwalifikować, jako obszar wypoczynku turystów zagranicznych. Jedynym większym rejonem, w którym przebywają oni krócej jest Beskid Niski. Mimo dość znacznego wykorzystania wypoczynkowego, ^{zanim} niewielkie obszary strefy górskiej charakteryzują pobyty długookresowe ^(ponad 10 noclegów). Często zauważyć można związek tych pobyków z walorami uzdrowiskowymi i wodnymi /zbiorniki sztuczne/.

Zależność między wypoczynkiem długookresowym, a walorami wodnymi zachodzi również na niektórych obszarach w nizinnej części

kraju. W tej strefie najdłuższe pobyty występują przeważnie w pojedynczych gminach.

Rozkład przestrzenny wypoczynku cudzoziemców wskazuje na preferencję z ich strony walorów umożliwiających wypoczynek nadwodny. Poza strefą nadmorską, bardzo duże wykorzystanie tych walorów widoczne jest na pojezierzach. Także w pozostałej części kraju najdłuższe pobyty odnotować można na obszarach wokół sztucznych zbiorników wodnych. Aktualnie preferencje form wypoczynku powinny być zatem uwzględnione w planowaniu zagospodarowania dla turystyki zagranicznej.

Większość terenów odwiedzanych przez gości zagranicznych w celach pobytowych charakteryzuje się wysoką rangą walorów środowiska przyrodniczego. Ale zauważyć można też długie pobyty na obszarach o mniejszych wartościach wypoczynkowych. Bliższa analiza tego zjawiska wykazuje, że turyści zagraniczni spędzali tam wczasy w ośrodkach zakładów pracy, na zasadzie wymiany międzypaństwowej i przez to ich miejsce wypoczynku warunkuje lokalizacja obiektu zakładowego. Taka sama zależność zachodziła też w niektórych obszarach pozostałych stref krajobrazowych.

6. Walory turystyczne Polski mogą być interesujące dla turystów zagranicznych. Potwierdzają to dotychczasowe przyjazdy, chociaż wielkość ruchu nie jest duża. Szczególnie niewielkie zainteresowanie w skali kraju notuje się w wykorzystaniu walorów wypoczynkowych. Ale duży jeszcze stopień naturalności krajobrazu oraz różnorodność walorów stwarza możliwości dalszego rozwoju turystyki zagranicznej w różnych formach.

Oprócz działań promocyjnych i innych pobudzających większe wykorzystanie walorów turystycznych, należy dążyć do powiększenia zasobów noclegowych szczególnie liczbą obiektów ogólnodostępnych,

i o średnim standardzie europejskim. Obecna struktura przestrzenna bazy noclegowej świadcząca o koncentracji tej bazy w dużych miastach ogranicza przestrzennie wykorzystanie walorów turystycznych.

Poza rozwojem bazy noclegowej konieczna jest poprawa niekorzystnego stanu w pozostałej infrastrukturze: kulturalnej, handlowej, usługowej, rozrywkowej, sportowo-rekreacyjnej oraz technicznej rejonów i miejscowości turystycznych.

We współczesnej turystyce duże znaczenie posiada infrastruktura komunikacyjna. Występujące w tej dziedzinie braki mogą ograniczać rozwój przyjazdów gości zagranicznych, w tym też funkcję tranzytową Polski.

Strefa pojezierna jest ~~matomiast~~ obszarem, na który należy zwrócić szczególną uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju zagospodarowania. Jej odmienność, a przez to i unikatowość krajobrazowa, w stosunku do europejskich obszarów wypoczynkowych, szerokie możliwości realizacji wypoczynku nadwodnego oraz nawodnego w wielu formach, są tymi czynnikami, które mogą uczynić z niej, po odpowiednim zagospodarowaniu, obszar o znaczeniu europejskim. Już obecnie obserwuje się zainteresowanie gości zagranicznych jej walorami, na co wskazuje zasięg przestrzenny obszarów wypoczynku długookresowego.

Zauważalny wysoki stopień komercjalizacji turystyki zagranicznej oraz zwracanie głównie uwagi na efekty ekonomiczne może przynieść oprócz korzyści, także skutki negatywne. Dążenie inwestorów zagranicznych i ukierunkowane na obsługę turystyki zagranicznej inwestorów krajowych, do koncentracji bazy noclegowej przede wszystkim w miejscowościach i rejonach o najwyższej randze walorów przyrodniczych spowoduje zagrożenie tych walorów. Koniecznym warunkiem jest zachowanie w maksymalnym stopniu naturalnych cech środowiska wypoczynku oraz niedopuszczenie do zurbanizowania miejscowości wypoczynkowych.

Długość wst. 3, 1. 1. 1965